

Mijn kijk op de bijbel

Dit artikel is een verwerking van één van mijn nascholingsprojecten. Misschien om eens te lezen in de zomer, als je roman of detective uit is.

Inleiding

De bijbel bevat vele verhalen, regels, gedichten, liederen, visioenen en noem maar op. Soms lijkt het duidelijk wat er staat, maar vaak genoeg lijkt het onbegrijpelijk. Soms is een tekstgedeelte inspirerend, maar opeens kan er ook weer een afstotende tekst staan over wraak en geweld. Wat zijn mijn uitgangspunten bij het lezen en overdenken van de Bijbel? Ik probeer ze kort op een rijtje te zetten.

Bevrijding

Ooit las ik bij de voorbereiding van een dienst uit Lucas 4: 14 – 19. Jezus benoemt daar zijn opdracht. Eén van de dingen die hij zegt is: 'De Geest des Heren...heeft mij (Jezus) gezonden om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken...'

Als automatisch gingen mijn gedachten uit naar het werk van Amnesty International.

Maar opeens drong het inzicht bij mij als lezer door dat deze tekst niet over anderen gaat, maar over mijzelf. Zelf ben ik gevangen, nee niet letterlijk achter tralies maar toch gevangen. Ik realiseerde mij dat ik mij gevangen voelde en dus verre van vrij. Gevangen in het web van eigen verwachtingen en die van anderen en de hoge eisen die ik daarmee mijzelf oplegde. Dat inzicht bracht mij toen een persoonlijke invalshoek voor de preek en een denk en ontwikkelingsproces dat nog steeds doorgaat. Bovendien gaf het mij een sleutel tot het lezen en begrijpen van de Bijbel: bevrijding. Natuurlijk niet alleen van mij en niet alleen nietletterlijk. Met behulp van die sleutel wil ik voortaan proberen de Bijbel uit te leggen. Bevrijding is niet alleen te vinden in Jezus' woord en

missie in Lucas. De tekst die Jezus in Lucas uitspreekt komt weer uit Jesaja (61: 1 en 2). En de hele Bijbel is vol van bevrijding. Denk alleen al aan de grondtoon van het boek Exodus (2: 23 25): ‘...de Israëlieten gingen nog altijd onder dwangarbeid gebukt. Ze klaagden luid en hun hulpgeroep steeg op naar God. God hoorde hun jammerkreten en...trok zich hun lot aan.’ En ook Exodus 20, waar de tien leefregels staan, begint met bevrijding: ‘Ik ben JHWH, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij heeft bevrijd. Die tien leefregels zijn dus niet bedoeld om te knechten, maar om vrij te maken!

Onderdrukking en bekering

Waar mensen onderdrukt worden zijn er onderdrukkers. Soms zijn dat onderdrukkende structuren, maar altijd zijn er verantwoordelijke mensen. In het Oude Testament komen die er vaak niet goed vanaf, meestal wordt er genadeloos met hen afgerekend (‘Zing voor de JHWH...paarden en ruiters wierp hij in zee’, Exodus 15: 21). Tegelijk is er het terugkerende refrein in de Bijbel dat bekering, het zich afkeren van verkeerde wegen mogelijk is. In Lucas 15 : 1 – 7 benoemt Jezus dat met het verhaal over het verloren schaap. Bij een verloren schaap is mijn eerste gedachte: zielig zo’n schaap, ach kijk nou toch hij is verdwaald. Maar niets is minder waar: die verloren schapen zijn tollenaars en zondaars. Dat zijn de onderdrukkers en gevangenhouders van Jezus’ dagen. Zij krijgen kans op inkeer en de vreugde in de hemel is groot, als dat gebeurt. (Overigens kan bekering ook een bevrijding zijn, net zo goed als bevrijding tot bekering kan leiden.) In het Oude Testament vind je de bekering ook terug (de profeet Jona) maar de toon is ook nogal eens anders, denk aan Elia die op zijn minst 450 profeten van Baäl geen mooie bekering gunt; ze worden allemaal afgeslacht (1 Koningen 19). Wat een onbegrijpelijke wreedheid!

Onbegrijpelijke wreedheid

Tja, genoeg voorbeelden van onbegrijpelijke wreedheid in de verhalen van het Oude Testament. Genoeg voorbeelden van een grillige God. Hier noem ik de verhalen over Saul en over David

(vanaf 1 Samuël 9). Ik vind het onbegrijpelijk dat bij Saul alles wat hij doet verkeerd is, terwijl David vele potjes kan breken. Is Saul zoveel slechter dan David? Deze verhalen wil ik lezen als voorbeeldverhalen. David is het voorbeeld: zo moet het! Saul is het tegenbeeld: zo moet het niet! Zo wil ik ook de wrede uitroeiing van de Baälpriesters niet letterlijk opvatten. Ze zijn een voorbeeld voor de lezer, een waarschuwing: zo moet je niet leven, dat is een doodlopende weg. Evengoed wil ik de indringende verhalen in Matteus 25 (om een voorbeeld uit het NT te noemen) zo lezen. Het zijn verhalen die eindigen (voor sommigen) met een gesloten deur, met de uiterste duisternis, met eeuwige bestraffing. Zo wordt de lezer scherp voorgehouden: het doet er toe hoe jij leeft! Zo gezien kun je deze verhalen ook lezen als verhalen die je willen bevrijden uit een gerichtheid op jezelf, om je te richten op de ander. Ik kan deze verhalen niet lezen als verhalen over het laatste (oordeel). Ze gaan over het hier en nu, over het voorlaatste. Ik kan ze zeker niet lezen als verhalen over een God die jou gevangen houdt in angst. Ik weet dat er mensen zijn die ze zo lezen. Maar ik vind dat totaal in tegenstelling tot de sleutel (bevrijding) waarmee ik de bijbel wil lezen.

In gesprek met het verhaal

Met in hoofd (en hart) de sleutel die ik gevonden heb, duik ik de Bijbelverhalen in. Dat voelt ook vaak als een ongewisse duik, waarbij de vraag belangrijk is: wat staat er nu eigenlijk? Natuurlijk kan ik niet het stof van duizenden jaren uitleggen en het stof van mijn eigen leef en leessituatie van mij afschudden. Maar ik kan wel proberen te lezen wat er staat en mij verwonderen over wat er staat. Dan staan er soms andere dingen dan ik dacht. Ik noem als voorbeeld het verhaal over Hagar en Saraï en Abraham (Genesis 16). Als ik dat opnieuw lees, valt mij op dat de grote Abraham zich als een kind laat leiden door de manipulaties van zijn vrouw; dat hij geen verantwoordelijkheid neemt voor Hagar. De kracht en het geloof van Hagar vallen mij op. En de manipulaties van Sara, Sara die

toch uiteindelijk bepalend zal zijn voor het kind van de eerste belofte (zij en niet Abraham, vreemd genoeg). Door verhalen zorgvuldig te lezen, blijken ze vaak veelkleuriger te zijn dan ik dacht.

Conclusie

Het lezen van de Bijbel met behulp van de sleutel 'bevrijding' helpt mij om een hoofdlijn in de verhalen en regels te zien. Het geeft mij een invalshoek om ook grillige verhalen een plaats te geven. Ik zou ook een andere keuze kunnen maken: de grillige verhalen laten staan in al hun weerbarstigheid en angstaanjagende zeggingskracht. Maar ik kan niet leven met een grillige God (net zo goed als ik moeite heb met grillige mensen). Ik vraag mij overigens af of er iemand is die dat wel kan.

De sleutel 'bevrijding' geeft mij een invalshoek, waarmee ik de Bijbelverhalen kan lezen als verhalen die mij raken en heel maken. Een invalshoek waarmee ik het evangelie lees als evangelie, echt goed nieuws. Zeker weten!

Tjalling Huisman